

โพธิ์แก้วต้นนาคถา

พุทธทาสภิกขุ

โพธิอภิวัดนากถา

พุทธทาสภิกขุ

การบรรยาย วิสาขบูชาเทศนา ปี ๒๕๒๐ กัณฑ์ ๒ (คำ)

วันที่แสดง ๑ มิถุนายน ๒๕๒๐

รหัส ๑๒๑๖๒๐๐๖๐๑๐๒๐

ผู้พิมพ์ นายจรัมชัย สิงคาลวณิช

ผู้ตรวจทาน ธนาธิษณ์ อัครกร และฝ่ายจดหมายเหตุ

ISBN 978-616-7574-64-6

พิมพ์ครั้งแรก พฤษภาคม ๒๕๖๑ จำนวน ๕,๐๐๐ เล่ม

จัดพิมพ์โดย มูลนิธิจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ

พิมพ์ที่ บริษัท พิมพ์ดี จำกัด

สมทบการผลิต ๑๐ บาท

ประสงค์รับหนังสือเพื่อใช้ในงานพิธีหรือเผยแพร่ในวาระต่างๆ ติดต่อที่

มูลนิธิจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ

สวนวชิรเบญจทัศ (สวนรถไฟ) ถนนนิคมรถไฟสาย ๒

แขวงจตุจักร เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐

โทรศัพท์ : ๐ ๒๙๓๖ ๒๘๐๐ ต่อ ๕๑๐๑

โทรสาร : ๐ ๒๙๓๖ ๒๖๘๕

อีเมล : bookclub@bia.or.th

Facebook : [bookclub.bia](https://www.facebook.com/bookclub.bia)

www.bia.or.th

ธรรมทาน กับ มรดกหนึ่งร้อย

ที่ใครจะรู้ว่า ตอนที่มองใคร ลองแยกเล่มหนังสือ ออกดู จะเห็นว่า มีอยู่สองเล่ม คือ ละคร-ตลกที่ใช้พิมพ์ กับ ความรู้ หรือคุณธรรมที่ดี ที่ซ่อนอยู่ในหนังสือเล่มนั้น. มรดกหนึ่งร้อย ย่อมหมายถึง มรดกของความดี ด้วยภาคตามตัวอักษร พร้อมกับมรดกของละคร-ตลก และ ~~เรื่อง~~ ^{งาน}บันเทิงในมรดกหนึ่งร้อยนั้นๆ อยู่ทุกที่ทั้งนี้.

ส่วนมรดกธรรมทาน ย่อมไม่เหมือนกัน ความรู้ นั้นให้เปล่า ที่เลื่อง, ส่วน ^{และละคร-ตลก} ละคร-ตลก หรือบันเทิง ให้รู้ ความรู้ นั้น มัก ต้อง ขอคืน เช่นเดียวกับบทนะที่ ให้ ให้ให้แก่อุปการพระที่วัด. ขอคืน เพราะคน ต้องไปไปถวาย อีกหลายครั้ง! จนกว่าจะถึงถึงที่วัด.

งานธรรมทาน มักถูกแทนที่มรดกหนึ่งร้อยไป. ขอจบพิจารณาด้วยดี ทั้งสองอย่าง, จะได้เห็นใจ กันดี! และร่วมมือกันดี.

สารบัญ

- การประสูติ ตรัสรู้ ปรีชาญาณ เกิดขึ้นในขณะที่ตรัสรู้
อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณนั้นเอง ๙
- ปรับปรุงพัฒนาโพธิ์ให้กลายเป็นสัมโพธิ และเป็นสัมมาสัมโพธิ
จนถึงที่สุดเป็นอนุตรสัมมาสัมโพธิตามอย่างพระพุทธเจ้า ๑๒
- คำว่าโพธิ เป็นกิเลสก็ได้ เป็นปัญญาก็ได้ ๒๔
- รู้จักแยกกิเลสออกจากโพธิ แล้วโพธินั้นก็จะพัฒนาตัวเอง
กลายเป็นสัมมาสัมโพธิ ๓๐
- จงเป็นผู้ฉลาดในกระบวนจิตของตนเถิด ๓๘

วิธีการณ์ พัฒนาโพธิ.

ฉลาด-คือ-เลี้ยง-
ประชนค-เลี้ยงสัตว
ญาณปม เชื้ออง.

โพธิเอาทัวรอด ระวังแรก,
เที่ยวเลยเวลา-แอมมาซอนข้างฟามีของกำบัง
ท่าแก้วแตก- ซอน-โกหก,
(ยังคิดว่าไม่รู้จักคิดเอาทัวรอดเสียเลย),
หลายๆหน จะเปลี่ยนไปทางคิดว่า

.....
เห็นว่า สารภาพเปิดเผย คิดว่า,
เร็ว แยกตัวออกจากกัน เป็น ฝ่ายสูง/ต่ำ

อุปมา

เหมือนแยกพิษจากหัวกลอย, - แยกแบ่งจากหัวบุกไม้เท้าริมทะเล
(หัวสูกรกันท)

ไม่ปรากฏพิษ-(อ่อนอยู่) - ไม่ปรากฏแบ่ง

พิษ - (แก้แล้ว) - แบ่ง

วิธีการแยกที่เคยทำ

(บค เลอียค-แซ่น้ำละลายแบ่ง-รินแบ่ง-เกรอะไว้ค้ำยผ้าหนาๆ)
ได้แบ่งชนิด ก็เลิศ.

อกุศลเจริณ

ราคานุสัย
ปฏิฆานุสัย
อวิชชานุสัย
มานานุสัย ฯลฯ

.....
(อุปเมย)

กุศลเจริณ.

ราควิราคทา-พัฒนา
ปฏิฆวิราคทา-พัฒนา
อวิชชวิราคทา-พัฒนา
มานาวิราคทา-พัฒนา ฯลฯ

สัมมาวิหาร ด้วยอริยมรรคมีองค์ 8 ย่อมพัฒนาโพธิ อยู่ตลอดเวลา.

นะโม ตัสสะ ภาคะวะโต อระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ
นะโม ตัสสะ ภาคะวะโต อระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ
นะโม ตัสสะ ภาคะวะโต อระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ
อะนุตตะรัง สัมมาสัมโพธิง อะภิสัมพุทโธติ
ธัมโม สักกัจจัง โสตัปปะ-ติ

...

ณ บัดนี้ จะได้วิสันนาพระธรรมเทศนาเป็นเครื่อง
ประดับสติปัญญา ส่งเสริม*ศรัทธา* -*ความเชื่อ* และ*วิริยะ* -*ความ*
พากเพียร ของท่านทั้งหลายผู้เป็นพุทธบริษัท ให้เจริญอกงาม
ก้าวหน้า ตามทางแห่งพระศาสนาของสมเด็จพระบรมศาสดา
อันเป็นที่พึ่งของสัตว์ทั้งหลาย กว่าจะยุติลงด้วยเวลา

ธรรมเทศานี้เป็นธรรมเทศนาพิเศษปรารภเหตุ คือ การบำเพ็ญกุศลวิสาขบูชา การแสดงนั้นจึงมุ่งหมายที่จะขยายใจความของวิสาขบูชา และสิ่งอื่น ๆ ที่เนื่องกันอยู่กับวิสาขบูชา โดยเฉพาะอย่างยิ่งก็คือ การประสูติ ตรัสรู้ และปรินิพพาน ธรรมเทศานานุกรแห่งกาลสมัยเช่นนี้มีมาทุกปี บัดนี้ก็มาถึงเข้าอีก เป็นธรรมเทศนาที่เนื่องด้วยเหตุการณ์อันสำคัญสามประการ นั้น คือการประสูติ การตรัสรู้ และปรินิพพานดังที่กล่าวแล้ว

การประสูติ ตรัสรู้ ปรีชาญาณ เกิดขึ้นในขณะที่ตรัสรู้อนุตรตรสัมมา สัมโพธิญาณนั่นเอง

...

ในเหตุการณ์ทั้งสามนี้ มีใจความสำคัญอยู่ที่การตรัสรู้
อนุตรตรสัมมาสัมโพธิญาณ ถ้าการประสูติแห่งพระองค์ไม่ได้
ประสูติเพื่อการตรัสรู้อนุตรตรสัมมาสัมโพธิญาณแล้ว การ
ประสูตินั้นก็ไม่มี ความหมาย และคำว่าปรีชาญาณนั้นมีขึ้นมา
ได้ก็เพราะการตรัสรู้อนุตรตรสัมมาสัมโพธิญาณนั่นเอง ดังนั้น
ขอให้สังเกตดูให้ดีว่าในสามอย่างนั้นมีความสำคัญ อย่างที่สอง
ที่อยู่ตรงกลาง คือ การตรัสรู้อนุตรตรสัมมาสัมโพธิญาณนั่นเอง

นี่เป็นการชี้ให้เห็นความสำคัญแก่การตรัสรู้อนุตรตรสัมมา
สัมโพธิญาณ ในเมื่อกล่าวกันตามไวยาหารธรรมดาสามัญ แต่ถ้าจะ
กล่าวกันในลักษณะพิเศษ โดยไวยาหารพิเศษแล้ว ก็อาจจะกล่าวได้
เลยว่าทั้งสามอย่างนั้นเป็นอันเดียวกัน การประสูติถือว่าการ
อุบัติขึ้นแห่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ก็ต้องมีในขณะที่ตรัสรู้นั่นเอง
คือมีความเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเต็มในที่ตรงนั้น

เรียกว่าการเกิดแห่งพระพุทธเจ้าก็มีที่ตรงนั้น และในการตรัสรู้อนาคตสัมมาสัมโพธิญาณทำให้กิเลสสิ้นไป ทำการตรัสรู้ให้ปรากฏขึ้นนั้นมันก็เป็นการปรินิพพานของกิเลสเพราะว่าพระพุทธองค์ตรัสรู้ถึงที่สุด ทำให้กิเลสสิ้นไปโดยไม่มีส่วนเหลือ ข้อที่กิเลสสิ้นไปไม่มีส่วนเหลือ มีเวทนาอันเย็นสนิทไม่เร้าร้อนอีกต่อไปนี้ โดยพระบาลีก็เรียกว่า อนุปาติเสสนิพพานธาตุ คือการนิพพานอันไม่มีส่วนเหลือ แล้วดับเย็นสนิทถึงที่สุด

ถ้ามองดูกันโดยนัยนี้ทั้งสามสิ่งนี้ ก็กลายเป็นสิ่งเดียวกัน และก็มีความสำคัญ มีความหมายอันสำคัญ ก็อยู่ที่การตรัสรู้ อนาคตสัมมาสัมโพธิญาณ ดังนั้นจะมองกันในแง่ไหน คือในลักษณะที่ตื่นหรือลึกลับก็ตามใจ ความสำคัญมันก็อยู่ที่การตรัสรู้ อนาคตสัมมาสัมโพธิญาณ ซึ่งเป็นสิ่งที่มีประโยชน์แก่โลกหรือสัตว์ทั้งปวง

สำหรับพระองค์เองนั้นก็ไม่มีความสำคัญอะไร เพราะว่าพระองค์มีพระประสงค์ที่จะช่วยโลกมากกว่า ถ้าไม่ประสงค์จะช่วยโลก ก็ไม่ต้องชวนชวายนจนถึงต้องเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้บรรลุอนาคตสัมมาสัมโพธิญาณ คือชวนชวายเพียงให้กิเลสสิ้นไปอย่างพระอรหันต์ทั้งหลายก็พอแล้ว

ความเป็นพระพุทธรเจ้ายังมีความหมายสำคัญอยู่ที่ การที่จะช่วยสัตว์โลกทั้งหลายให้พ้นทุกข์ ที่นี้พวกเรา คือ สัตว์โลกนี้ได้รับประโยชน์จากข้อนี้โดยตรง จึงได้ระลึกนึกถึง พระมหากรุณาธิคุณและได้ชักชวนกันมากระทำพิธีวิสาขบูชา อาตมาก็ได้พยายามอย่างสุดความสามารถที่จะให้ท่านทั้งหลาย ได้รับประโยชน์ เนื่องจากการประกอบพิธีวิสาขบูชานี้

ปรับปรุงพัฒนาโพธิ์ให้กลายเป็น
สัมโพธิ และเป็นสัมมาสัมโพธิ
จนถึงที่สุดเป็นอนุตตรสัมมาสัมโพธิ
ตามอย่างพระพุทธเจ้า

...

ประโยชน์ที่กล่าวนั้นก็มียุหลายอย่างต่าง ๆ กัน ส่วนใหญ่
ก็มักจะมุ่งหมายประโยชน์ในการรู้การเข้าใจเห็นแจ้งในธรรม
นั้นยิ่ง ๆ ขึ้นไป และก็เกี่ยวกับพระพุทธองค์ด้วย โดยเฉพาะ
ในวันนี้จึงมุ่งหมายจะให้เข้าใจคำว่าอนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณ
ถ้ากล่าวอย่างธรรมดาสามัญก็พูดได้ว่า จะบอกให้ทราบว่า
อนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณนั้นเป็นอย่างไร และความเป็นอย่าง
นั้น มันเกี่ยวข้องมาถึงพวกเราทั้งหลายเหล่านี้หรือหาไม่ มันจะ
เกี่ยวข้อง จะเกี่ยวกันอย่างไร ขอให้ตั้งใจฟังสักหน่อย

บางทีจะรู้สึก จะรู้สึกขึ้นมาได้เองว่า พวกเราก็มีหน้าที่
อย่างเดียวกัน คือพยายามที่จะทำให้เกิดโพธิญาณหรืออะไร
ทำนองนั้น ตามสมควรแก่ฐานะของตนของตน สิ่งที่ท่าน
ทั้งหลายจะพึงสังเกตก็คือคำสำคัญคำหนึ่งได้แก่คำว่า โพธิ
พระพุทธเจ้าได้ตรัสถึงการตรัสรู้ของพระองค์ โดยบทพระบาลี

ว่า อะนุตตะรัง สัมมาสัมโพธิง อะภิสัมพุทโธ ; อะภิสัมพุทโธ - รู้
พร้อมเฉพาะ, สัมมาสัมโพธิง สัมมาสัมโพธิ คือโพธิโดยครบถ้วน
และโดยชอบ, อะนุตตะระ นั้นคือไม่มีอะไรยิ่งไปกว่านี้หรือไม่มี
โพธิใดยิ่งไปกว่าโพธิที่ได้ตรัสรู้ ในลักษณะที่สมบูรณ์แล้ว

คำว่า อะนุตตะระ สัมมาสัมโพธิ นี้แหละเป็นคำสำคัญ
ที่เราจะต้องวินิจฉัยกันดูให้เป็นที่เข้าใจ ทำไมพระองค์จะต้อง
ตรัสถึงพระองค์เองว่า อะนุตตะระ สัมมาสัมโพธิง อะภิสัมพุทโธ
ปัจจุณฺญาสิง - เป็นผู้รู้พร้อมเฉพาะซึ่งสัมโพธิ โดยชอบอันไม่มี
อะไรอื่นยิ่งกว่า ทำไมไม่ตรัสแต่เพียงว่าโพธิเฉย ๆ คือตรัสแต่
เพียงว่ารู้พร้อมเฉพาะซึ่งโพธิ นี้ใจความสำคัญอยู่ที่ตรงนี้ เพราะ
ว่าโพธิเฉย ๆ นั้นไม่ใช่สิ่งที่สูงสุด เป็นสิ่งที่ธรรมดาสามัญที่สุด ซึ่ง
สัตว์ทั้งหลายก็มีอยู่โดยธรรมชาติหรือโดยสัญชาติ

เมื่อพูดอย่างนี้บางคนจะรู้สึกสะดุ้งหรือแปลกประหลาด
ถึงกับว่าทำไมจึงพูดในลักษณะที่มันเหมือนกับว่าถูกดูหมิ่น
อย่างนี้ แต่ที่จริงนั้นไม่ได้เป็นการพูดดูถูกดูหมิ่นสิ่งที่เรียกว่าโพธิ
อยากจะบอกให้ทราบว่าเป็นโพธิเฉย ๆ นั้น มันเป็นเหมือนกับว่า
ธาตุ ; ธา - ตุ อย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น มโนธาตุ วิญญาณธาตุ
 เป็นต้น โพธิที่เป็นเพียงธาตุมีอยู่ตามธรรมชาติ เป็นสัญชาติญาณ

ของสัตว์ทั่ว ๆ ไป มันจึงยังไม่มีความสำคัญอะไร

ไอ้โพธิ์นี้ต้องถูกกระทำให้กลายเป็นสัมโพธิ์ขึ้นมาเสียก่อน และยิ่งไปกว่านั้นอีก จะต้องถูกกระทำให้เป็นสัมมาสัมโพธิ์ขึ้นไปอีกชั้นหนึ่ง และยิ่งไปกว่านั้นอีกก็จะต้องถูกกระทำให้เป็นอนุตตรสัมมาสัมโพธิ์ขึ้นมาอีกชั้นหนึ่ง จึงจะถึงขั้นสุดท้าย เพียงแต่เป็นโพธิ์เฉย ๆ นี้ ยังใช้ไม่ได้ ยังไว้วางใจไม่ได้ เพราะเป็นแต่เพียงธาตุรู้เท่านั้นเอง เป็นมโนธาตุ วิญญาณธาตุ เป็นแต่เพียงธาตุรู้ไม่รับประกันได้ว่าจะรู้ถูกเสมอไป คือมันรวมทั้งรู้ถูกและรู้ผิดแล้วก็เรียกว่าธาตุรู้

ผู้ที่เคยศึกษาและเข้าใจคำว่ามโนธาตุมาก่อนแล้วย่อมเข้าใจได้ คือคำว่า มโนธาตุ นี้มันเป็นเพียงธาตุรู้ รู้ผิดก็เรียกว่ามโนธาตุ รู้ถูกก็เรียกว่ามโนธาตุ มันเป็นธาตุสำหรับทำหน้าที่รู้อย่างนี้ก็คือโพธิ์ตามธรรมดา หรือวิญญาณธาตุก็มีหน้าที่ที่จะรู้เท่าที่ที่จะจำเป็น จะใช้ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย และเลยไปถึงใจ เมื่อไปถึงใจนี้ก็จะพัฒนาหากันต่อไปถึงให้รู้สิ่งที่เป็นตัวธรรมะ

ดังนั้นสิ่งที่ต้องพูดกันให้ชัดเจนก็คือสิ่งที่เรียกว่าโพธิ์ เป็นสักว่าธาตุตามธรรมชาติ มีหน้าที่รู้ รู้ผิดก็ได้ รู้ถูกก็ได้ เราจึงต้องทำการปรับปรุงหรือพัฒนา หรือทำให้เจริญเต็มที่ให้มัน

กลายเป็นสัมโพธิก่อน และเป็นสัมมาสัมโพธิขึ้นมา เป็นอนุตตร-
สัมมาสัมโพธิขึ้นมาตามอย่างพระพุทธเจ้า แต่เราคงทำไม่ได้ถึง
ขนาดนั้น และเพราะว่ามันไม่จำเป็นที่จะต้องทำถึงขนาดนั้น
เดี๋ยวก็จะเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไป ก็เอาแต่เพียงว่าเป็น
เพียงสัมโพธิก็พอแล้ว

คนทั่ว ๆ ไปทุกคนทำภาวนา คือ ทำให้เจริญยิ่งขึ้นซึ่งโพธิ
นั้นจนกลายเป็นสัมโพธิ ในวันนี้เป็นวันที่เป็นที่ระลึกแก่การ
บรรลุนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณ ที่จริงคำว่า ญาณ นี้เติมเข้ามา
ในบาลีไม่มี เป็นการบรรลุนุตตรสัมมาสัมโพธิก็แล้วกัน ที่นี้เรา
จึงเอาคำว่าโพธิ หรือเรื่องโพธินี้มาพูด ให้เป็นที่เข้าใจแจ่มแจ้ง
แล้วจะเลยลงมาถึงประโยชน์อันสูงสุด คือให้ท่านทั้งหลายรู้จัก
สิ่งที่เรียกว่า โพธิ และก็พัฒนาให้โพธินั้นเจริญยิ่ง ๆ ขึ้นไป จน
เป็นสัมโพธิก็จะพอแล้วสำหรับเรา หรือมันจะขึ้นไปถึงสัมมา
สัมโพธิก็ไม่เสียหายอะไร มีแต่จะยิ่งดีขึ้นไป

เอาละ เป็นอันว่าจะอธิบายกันถึงคำว่า โพธิ เพียงคำเดียว
ก่อน ว่าสิ่งนี้มีอยู่ตามธรรมชาติในสิ่งที่มีชีวิต ถ้าว่ากันให้ถูก
แล้วก็ต้องเรียกมันว่า *เชื้อแห่งความรู้* หรือ*เชื้อแห่งความเป็น*
พุทธะ ที่เรียกว่าโพธิ สิ่งที่มีชีวิตทั้งหลายจะต้องมีโพธิในระดับนี้

ทั้งนั้น ฟังดูให้ตี ๆ ว่าในระดับนี้เท่านั้นและทั้งนั้น คือระดับที่เป็น
สัญชาตญาณ คือรู้อะไรได้และรู้ที่ควรจำเป็นจะต้องรู้

สิ่งที่มีชีวิตจะต้องมีธาตุแห่งโพธิ์ประกอบกันอยู่กับชีวิต
นั้น มิฉะนั้นมันจะไม่มีความรู้ในการที่จะเอาตัวรอด แม้ที่สุด
แต่สัตว์เดรัจฉานก็มีเชื้อแห่งพุทธะหรือโพธิ์นี้ ในระดับของ
สัตว์เดรัจฉาน เพราะฉะนั้นความรู้จึงเกิดขึ้นแก่สัตว์เดรัจฉาน
ในลักษณะที่มันจะเอาตัวรอดได้ ให้รอดชีวิตมาได้ไม่ต้องตาย
และความรู้นี้เป็นไปได้ในระดับของสัญชาตญาณ คือเป็นไปได้
เอง เป็นไปได้โดยง่ายและถ่ายทอดกันมาจากบิดามารดาได้

เพราะฉะนั้นเราจะเห็นสัตว์เดรัจฉานทั้งหลาย มันก็มีความรู้
เท่าที่มันควรจะรู้ จะกินอาหารอย่างไร เมื่อเจ็บไข้ขึ้นมาจะต้อง
ทำอะไร กระทั่งรู้สืบพันธุ์ กระทั่งรู้เลี้ยงลูก กระทั่งรู้ไปจนกว่า
มันจะตาย ตามที่มันควรจะรู้ นี้เรียกโพธิ์ในระดับสัญชาตญาณ
เป็นธาตุชนิดหนึ่งซึ่งจะต้องมีและจะประกอบกันอยู่กับสิ่งที่
เรียกว่ามีชีวิต

แต่ว่าเพียงระดับนี้มันยังเอาตัวรอดจากกิเลสไม่ได้ ยัง
จะเอาตัวรอดได้ก็เพียงว่าไม่ต้องตาย เพียงแต่ว่าไม่ต้องตาย
เป็นการรอดแต่ทางกาย ที่สัตว์เดรัจฉานต้องการแต่เพียงรอด
ทางกายก็พอแล้ว ส่วนมนุษย์นั้นรอดกันแต่ทางกายไม่ได้ มัน

ไม่เป็นมนุษย์ ต้องรอดจากความชั่ว รอดจากความทุกข์ที่สูง
ขึ้นมาจนถึงระดับของมนุษย์ มนุษย์จึงมีหน้าที่ที่จะต้องพัฒนา
ให้โพธิธัตถ์ให้มันสูงขึ้นไปจนสมควรแก่ความเป็นมนุษย์ และ
สมควรแก่ความเป็นมนุษย์ในระดับสุดท้าย ตอนยอดสุดของ
ความเป็นมนุษย์ คือความเป็นพระอรหันต์

เราจะต้องเอาโพธิ์นั้นมาพัฒนา ๆ ให้มันเป็นโพธิ์ที่เป็น
สัมมาให้จนได้ เพราะว่าความรู้ที่เป็นไปเพื่อเอาตัวรอดได้นั้น
เป็นบาปเป็นอกุศลก็มี ถ้าว่าโดยแท้จริงแล้ว **ตัวธรรมชาติแท้ ๆ**
ไม่มีกุศลไม่มีอกุศล มนุษย์บัญญัติส่วนที่น่าพอใจว่ากุศล ส่วน
ที่ไม่น่าพอใจว่าอกุศล ในหมู่มนุษย์จึงจำเป็นที่จะต้องมีส่วนที่
เป็นกุศลตามที่มนุษย์เข้าใจและพอใจ เพราะนั่นจึงต้องกีดกัน
ไอ้ความรู้ประเภทอกุศลนั้นออกไป ให้เหลือแต่ส่วนที่มนุษย์
เรียกกันว่ากุศล

จะยกตัวอย่างสุนัขสักตัวหนึ่งมันมีธาตุแห่งโพธิ์ติดมาโดย
กำเนิดในสันดานของมันมันก็รู้ เมื่อมันหิวมันก็ต้องดิ้นรนจะ
หากินให้ได้ การหากินให้ได้บนความถูกต้องของโพธิ์แล้ว จะ
ขโมยหรือไม่ขโมยก็สุดแท้ ถ้าสุนัขได้อาหารมากิน มันก็เป็น
สิ่งที่เพียงพอแล้วสำหรับโพธิ์ในระดับนั้น นี่ครั้นมาถึงคนจะทำ
อย่างไร มีโพธิ์เพียงแต่จะไปขโมยมากิน อย่างนี้มันไม่ได้ มันอยู่

ในสังคมนี้นี้ไม่ได้ มันต้องมีโพธิที่จะหามากินโดยที่ไม่ต้องขโมย
จึงเกิดแยกออกจากกันเป็นสองฝ่าย คือฝ่ายที่เป็นกุศลหรือเป็น
อกุศล จะเรียกว่าธรรมะหรืออธรรมก็ได้

เราจึงระวังความรู้ของเรา คือโพธิ์นั้นให้เจริญมาโดย
ถูกทาง ในระดับของกุศลเรื่อย ๆ ไป จนกว่าจะถึงระดับสูงสุด
พ้นเหนือกุศลนั้นไปที่หนึ่ง ซึ่งจะเป็นโลกุตตระ นี้โพธิ์ที่เป็น
อนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณก็ขึ้นมาถึงนี้ เดียวนี้เอากันที่ว่า
จะต้องต่อสู้กันอย่างไร เราจะต้องต่อสู้กับจิต จะควบคุมจิต
อย่างไร จึงจะให้โพธิ์นั้นเจริญยิ่ง ๆ ขึ้นไป จนกว่าจะถึงที่สุด
ถ้าจะกล่าวกันอย่างลัด ๆ สั้น ๆ โดยเร็ว ก็จะเรียงลำดับให้ฟัง ขอ
ให้ตั้งใจฟังเป็นพิเศษสักหน่อยเพราะมันเข้าใจไม่ถนัดนัก

เริ่มต้นแต่โพธิตามธรรมชาติ ตามสัญชาตของสิ่งที่มี
ชีวิต มันก็รู้เพียงว่าเอาชีวิตรอด ไม่รู้เรื่องดีเรื่องชั่วเรื่องบุญ
เรื่องบาปเรื่องอกุศล มันรู้แต่เพียงเอาชีวิตรอด มันก็รู้ยิ่งขึ้นไป
สำหรับจะเอาชีวิตรอดอย่างไร จึงมารู้ถูกว่าไอ้อกุศลมันไม่ไหว
อย่างสุนัขตัวหนึ่ง ถ้าไปขโมยเขากิน เขาตีเอา มันก็ค่อยรู้ขึ้น
มาเองว่าขโมยนี้ไม่ดี สู้ขอกินหรือไปทำดีให้เขาให้กินดีกว่าไป
ขโมย นี้โพธิ์สำหรับเอาชีวิตรอด มันจึงเจริญขึ้นมา และต่อมา
มันก็มีผลคือได้กินโดยไม่ต้องขโมย ก็เลยเป็นโพธิ์ที่สูงขึ้นมา

สำหรับสุนัขตัวนั้น

เมื่อมีโพธิ์ในการที่จะกินให้ดี เสวยผลนั้นให้ดี นี่มันจะหมดเรื่องของสุนัขแล้ว มันจะต้องสูงขึ้นไปเป็นเรื่องของคน ว่าไม่หลงใหลในการเสวยผล อันแรกก็เดินมาเหมือนกันแล้วมาแยกทางเดินกันว่าไม่หลงใหลในการเสวยผล กระทั่งโพธิ์นั้นพัฒนาสูงขึ้นไป จนถึงกับรู้เรื่องไม่มีตัวไม่มีตน กระทั่งรู้ว่ามันมีว่างจากตัวตน และก็รู้อ่างว่าเป็นอย่างไร แล้วก็มีชีวิตอยู่ด้วยความว่าง เช่น ที่เรียกกันว่า สุญญตาวิหาร เป็นต้น มันก็จบกัน

ที่นี้จะพูดถึงคนดีกว่า ไม่เอาคนมาต่อทำให้สุนัข ที่ว่าคนเกิดมามีโพธิ์ติดมาแต่ในสัญชาตญาณ มันก็รู้จักเอาชีวิตรอดอย่างน้อยมันก็รู้จักดูคนนมแม่ ใครสอนให้มัน พอมันเกิดมาพอเวลาอันสมควรไม่ก็ชั่วโมงมันก็รู้จักดูคนนมแม่ เหมือนกับลูกสุนัขเหมือนกัน และรู้จักทำอะไรอีกมากมายหลายอย่างเพื่อให้ชีวิตรอด

ในขั้นแรกมันก็ทำผิด ๆ ไม่เหมาะไม่สมไม่สมควร แม่เขาก็ช่วยสอนให้ตัดแปลงให้ ในเรื่องดูคนนมก็ดี กินข้าวก็ดี อะไรก็ดี โพธิ์มันก็เจริญ เจริญขึ้น คือสูงขึ้นมากขึ้นจนรู้จักทำให้มันถูกต้องสำหรับที่จะมีความรอดและอยู่เป็นผาสุก ก็รู้จักเสวยผลแห่งความดียิ่ง ๆ ขึ้นไปนี่ โตขึ้นมาเรื่อย ๆ จนเป็นหนุ่มเป็น

สาว เป็นผู้ใหญ่ แล้วมันก็ยังรู้มากขึ้นมาเรื่อย ว่ามีผลอย่างไร
เสวยผลอย่างไร

แต่ถ้าไม่หยุดเพียงเท่านั้น ไข้ความรู้เพียงเท่านั้นมันก็เลย
ไปถึงกับว่า รู้ธรรมะ เรื่องอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เรื่องปัญญา
วิมุตติ เจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ เป็นต้น เกี่ยวกับจิตใจของเขา
เขาจึงมีความรู้ขนาดที่จะไม่หลงไหลในสิ่งต่าง ๆ กระทั่งรู้ว่า
มันไม่มีตัวตนในสิ่งใด ไม่มีอะไรสิ่งใดที่มีความหมายที่ควรจะ
ยึดถือว่าเป็นตัวตนหรือเป็นของตน โภธินั้นก็พัฒนาสูงกันไป
ตามลำดับจนกระทั่งรู้ความว่าง และอยู่ด้วยความว่าง ไม่มีการ
ยึดมั่นถือมั่นอะไร

นี่คือแนวสายที่โพธิจะเจริญ จะเป็นไปในลักษณะที่เรียก
ว่าพัฒนา พัฒนาจากโพธิเฉย ๆ มาเป็นสัมโพธิ พัฒนาจาก
สัมโพธิมาเป็นสัมมาสัมโพธิ ถ้ายังพัฒนาต่อไปอีกมันก็จะต้อง
เป็นอนุตตรสัมมาสัมโพธิ จากโพธิล้วน ๆ นี้ไปเป็นอนุตตรสัมมา
สัมโพธิ พระพุทธเจ้าประสบความสำเร็จด้วยพระองค์เองเป็นคน
แรกในการพัฒนาโพธิจนเป็นอนุตตรสัมมาสัมโพธิ ตลอดเวลา
เหล่านั้น ก็เรียกพระองค์เองว่าโพธิสัตว์

โพธิสัตว์ตามภาษาบาลีก็ต้องแปลว่า สัตว์เพื่อโพธิ หรือ
ว่าสัตว์โดยโพธิ หรือว่าสัตว์ที่กำลังพัฒนาโพธิ นี่เป็นส่วนสำคัญ

เป็นความหมายที่สำคัญ ขอให้แปลโพธิสัตว์ว่า ให้แปลคำว่า โพธิสัตว์ ว่าสัตว์ที่กำลังพัฒนาโพธิ จะถูกตรงตามหลักพระพุทธ ศาสนาฝ่ายเถรวาทเรา ฝ่ายมหายานเขาให้ความหมายแก่คำว่า โพธิสัตว์เป็นอย่างอื่น ซึ่งน่าฟังเหมือนกัน ก็มีประโยชน์เหมือนกัน แต่ว่าเราไม่ใช้มหายาน ฉะนั้นเราจึงพูดไปตามเถรวาท ตาม พระคัมภีร์ของฝ่ายเถรวาท ก็มองเห็นได้ว่าโพธิสัตว์นี้มีคำแปลที่ ถูกต้องว่าสัตว์ที่กำลังพัฒนาโพธิจนกว่าจะเป็นสัมมาสัมโพธิ เป็นอนุตตรสัมมาสัมโพธิ

อาตมาจึงบอกให้ทุกคนภาคภูมิใจว่าเราทุกคน ทุกคน สึกว่าคลอดมาแล้ว มีชีวิตรอดอยู่แล้วเป็นโพธิสัตว์ด้วยกัน ทุกคน คนที่มั่นยึดมั่นในความรู้ของมันเป็นเอง ติดตำรามานแต่อ่อน แต่ออกมันจะไม่ยอมเชื่อ ที่อาตมาจะพูดว่าทุกคนเป็นโพธิสัตว์ อยู่แล้ว แต่มันโง่ไปเอง ไม่เห็นว่าตนเองเป็นโพธิสัตว์อยู่แล้ว มันก็ไม่กล้ามีความคิดหรือว่าแผนการชนิดที่จะพัฒนาโพธิ ของตน ให้ขึ้นไปในระดับสูงจนเป็นสัมมาสัมโพธิ ไม่รู้จักความ ที่ตนเป็นโพธิสัตว์ พยายามเพื่อที่จะให้โพธิมันสมบูรณ์

ขอให้ฟังดูให้ดี คิดดูให้ดีว่านี่เป็นเรื่องหลอกกันเล่น มี เหตุผลหรือไม่ ถ้าเป็นเรื่องมีเหตุผลมันก็ไม่ใช่หลอกกันเล่น ถ้าจะเชื่อพระคัมภีร์ก็ยิ่งง่ายขึ้นไปอีก ซึ่งมีอยู่ว่าพระโพธิสัตว์

สวยพระชาติเป็นนก เป็นกา เป็นสุนัข เป็นงู เป็นอะไรก็มี
พระโพธิสัตว์สวยพระชาติเป็นสัตว์เดรัจฉาน เมื่อสัตว์เดรัจฉาน
เป็นโพธิสัตว์ได้ แล้วทำไมคนจะเป็นไม่ได้ เมื่อสัตว์เดรัจฉาน
ก็พัฒนาโพธิของมันได้ ไ้คนก็ต้องพัฒนาโพธิของตนได้ ก็ถือ
เสียว่าทุกคนเป็นโพธิสัตว์ กำลังพัฒนาโพธิของตน

ถ้าจะเชื่อคำเก่า ๆ ว่าต้องพัฒนากันเป็นหลายหมื่นชาติ
แสนชาติ อสงไขยชาติ ก็นับชาติทางจิตใจ จิตใจยึดมั่นถือมั่นเป็น
ทุกข์ตัวกูครั้งหนึ่งก็นับชาติหนึ่งก็แล้วกัน วันหนึ่งก็เกิดกันหลาย
สิบชาติ เดือนหนึ่ง ปีหนึ่งก็หลายร้อยหลายพันหลายหมื่นหลาย
แสนชาติ หลายปีกว่าจะตาย มันก็หลายแสนชาติหลายโกฏฐชาติ

ก็มีเวลาพอที่จะพัฒนา พัฒนา พัฒนา ให้โพธินี้ถึงระดับ
ที่เรียกว่าเอาตัวรอดได้ในทางจิตใจ ก่อนแต่ที่ร่างกายมันจะ
เน่าเข้าโลงไป การกระทำอย่างนี้จะไม่ให้เรียกว่าโพธิสัตว์หรือ
อย่างไร สติปัญญาเท่าที่อาตมามีศึกษาค้นคว้ามาหลายสิบปีมัน
มองเห็นอย่างนี้ มันก็ช่วยไม่ได้ที่จะไม่เอามาบอกท่านทั้งหลาย
ว่า ทุกคนเป็นโพธิสัตว์อยู่ในระดับใดระดับหนึ่ง อย่างมัวโง่ไปเลย
มันจะเสียสิ่งที่มีค่า สิ่งที่มีค่านี้อะไรไม่มีประโยชน์อะไรสำหรับคน
ที่มัวโง่ว่าตนเองไม่ใช่โพธิสัตว์

ขอให้เป็นโพธิสัตว์ก็ยิ่งดีกว่าที่ไม่เป็นเสียเลย พัฒนาโพธิ
ไปอย่างช้า ๆ ช้า ๆ เหมือนโพธิสัตว์โง่ นี่ก็ยิ่งดีเสียกว่าไม่เป็น
เสียเลย มันมีหวังที่จะสมบรูณ์ได้สักวันหนึ่ง ฉะนั้นขอให้ทุกคน
ถือเป็นหลักในเบื้องต้นก่อนว่า ให้โพธินี้เป็นธาตุตามธรรมชาติ
และมีอยู่ในสิ่งที่มีชีวิต และสิ่งที่มีชีวิตนั้นจะต้องพัฒนาโพธิ
ให้เจริญขึ้นไปตามลำดับ นับตั้งแต่ระดับสูงกว่าสัตว์เดรัจฉาน
ขึ้นมาเป็นมนุษย์ เป็นมนุษย์ที่มีโพธิเบิกบานเจริญรุ่งเรืองยิ่ง ๆ
ขึ้นไป โดยนัยยะที่กล่าวมาแล้ว

มันจะเป็นผลดี มันจะมีประโยชน์ตรงที่มันจะทำให้เร็วเข้า
ในการที่จะมีจิตหรือโพธิจิตพัฒนาได้อย่างถูกต้องและรวดเร็ว
อาตมายังข้องใจในข้อนี้อยู่ว่า ท่านทั้งหลายจะไม่เข้าใจข้อความ
ที่กล่าวนี้ จึงขอกล่าวย้ำกล่าวซ้ำ ซ้ำ ๆ ซาก ๆ ว่าให้พยายาม
เข้าใจ ว่าโพธินี้มันพัฒนาได้แบบนี้ แล้วเราก็มีโพธิเหมือนกับ
เมล็ดพืชแห่งพุทธะที่จะต้องพัฒนากันเรื่อย ๆ ไป

คำว่าโพิธิ เป็นกิเลสก็ได้ เป็นปัญญาก็ได้

...

ขออย่าใหม่อีกครั้งหนึ่งว่าโพิธินี้แปลว่า ชาติแห่งความรู้ มีในสิ่งที่มีชีวิตและความรู้นี้มันเป็นไปตามธรรมชาติ ไม่ได้มีเจตนาจะดีจะชั่วจะผิดจะถูกแต่แล้วมันก็เป็นไปในลักษณะนั้น สำหรับคนจะมาบัญญัติกันทีหลัง ว่าอย่างนี้เรียกว่าดี อย่างนี้เรียกว่าชั่ว อย่างนี้เรียกว่าผิด อย่างนี้เรียกว่าถูก จะยกตัวอย่าง โพิธิที่จะขึ้นมาตามลำดับ และยังไม่ควรจะถูกบัญญัติลงไปอย่างไรอย่างหนึ่งโดยส่วนเดียว

เด็กคนหนึ่งเขาทำแก้วแตก เด็กตัวเล็ก ๆ นะเล็กมาก มันทำแก้วแตก โดยเฉพาะเด็กคนนั้น โพิธิของเขาก็หาหนทางที่จะช่วยตัวเองให้รอด ไม่ให้ถูกผู้ใหญ่ดู ก็เลยไม่ให้ใครรู้ไม่ให้ใครเห็น เอาแก้วที่แตกนี้ไปซ่อนเสียให้มืดเพื่อให้เรื่องนี้มันจบกันไป ไอ้คนโต ๆ ผู้ใหญ่คนโต ๆ แล้วก็มองเห็นทันทีว่าไอ้มันนั่นมันทำชั่ว ควรจะลงโทษ จับได้ก็ลงโทษ แต่หารู้ไม่ว่าไอ้เด็กนั่นมันยังเด็กนัก ไอ้โพิธิของมันยังไม่เจริญ มันไม่รู้ดีรู้ชั่ว มันรู้แต่จะทำอย่างไรเราจะไม่ถูกลงโทษ มันจึงทำอย่างนั้น ก็ถ้าเขาทำดีที่สุด

แล้วสำหรับโพธิในระดับแรก ระดับเด็กอมมือ ก็ต้องทำไม่ไหวตัวเองถูกลงโทษ จึงเอาแก้วไปซ่อนเสีย อย่าให้ใครรู้เรื่อง

แต่ถ้าผู้ใหญ่ที่รู้เรื่องรู้จักความผิดถูกชั่วดี ดีแล้ว ทำอย่างนั้นนะมันจึงไม่ได้ มันจะถูกประณาม ว่าทำบาบทำชั่ว เป็นคนคดโกง ถ้าเด็ก ๆ อมมือมันทำมันก็กลายเป็นเรื่องของโพธิล้วน ๆ ตามสัญชาตญาณว่าทำอย่างนั้นจะรอดได้จากการถูกดุถูกว่า เด็กคนหนึ่งเขาทำผิดได้ไปเที่ยวเสียจนค้ำมีด แล้วผู้ใหญ่ก็โกรธ เป็นพินเป็นไฟ เป็นห่วงว่ามันจะเป็นอันตรายที่ไหนก็ไม่รู้

ที่นี้เด็กคนนี้ก็รู้สึกตัวว่าทำผิดแล้ว จะทำอย่างไรที่จะเอาตัวรอดได้ มันก็แอบมาซ่อนอยู่ข้างบันไดนั่นเอง มาไม่ให้เห็น แล้วก็มาซ่อนอยู่ข้างบันได พอผู้ใหญ่เขาจับได้ก็บอกว่าฉันอยู่ที่นี้ ไม่ได้ไปเที่ยวที่ไหน นี่คือโกหกซัด ๆ เห็นไหม แต่มันโกหกไปตามอำนาจของโพธิ คือความรู้หรือปัญญาในระดับนั้นที่จะเอาตัวรอดได้ แต่แล้วก็ไม่วยถูกตี เพราะโพธิเพียงเท่านี้มันช่วยไม่ได้ มันทำให้ผู้ใหญ่ลำบากปวดหัวก็เลยถูกตี โพธิเพียงเท่านี้มันช่วยไม่ได้ มันต้องถูกตี

แต่ลองคิดดูเถอะว่า ไอ้เด็กคนนี้ก็กับเด็กที่มันโง่ขนาดที่ไม่รู้จักคิดนึกเสียเลยนั้น อันไหนมันจะสูงกว่ากัน ถ้าเด็กคนหนึ่งมัน

โง่ ไม่รู้จักทำอะไรที่เป็นการปลดปล่อยความผิดนี้ได้ ก็ต้องถือว่า
เขาเป็นคนโง่ สู้เด็กที่ฉลาด ฉลาดโง่งนี้ไม่ได้ แต่ต่อมาถ้าเด็ก
คนนี้นั้นฉลาดโง่งเรื่อยไปเรื่อยไป มันจะถึงเข้าสักวันหนึ่งซึ่งจะ
ทำไม่ได้ มันจะต้องเปลี่ยน จะต้องเปลี่ยนเป็นโง่โง่ ก็ใช้โพธิใน
รูปอื่นที่ไม่โง่ โง่โง่ โง่โง่ ไม่ตลบตะแลงกันอย่างไร

สรุปความว่า ไอ้โพธิในชั้นต้น ๆ นั้นมันไม่มีความรู้เรื่องดี
เรื่องชั่ว รู้แต่ว่าจะถูกเขียนหรือไม่ถูกเขียน ทำอย่างไรจะไม่ถูก
เขียน ก็ทำอย่างนั้นไว้ทีก่อน นี่เรียกว่ารู้จักเอาตัวรอดในระดับ
แรกตามสัญชาตญาณของโพธิ อย่าเพิ่งประณามว่าเขาเป็นผู้ร้าย
โดยกำเนิด ก็ช่วยกันอบรมเด็ก ๆ เหล่านี้ ให้มีความเข้าใจถูก
ต้อง ที่ว่าทำงานแตกแล้วไม่ต้องรีบเอาไปช้อน หรือว่าทำอะไร
ผิดอย่างนี้แล้วก็ต้องไม่ช้อน ช้อนเงื่อนช้อนรอยให้ผู้ใหญ่ปวดหัว
มากขึ้นแล้วก็จะถูกตีมากขึ้น

เมื่อได้รับการอบรมหลาย ๆ หนเข้า หรือผ่านมาด้วย
ความรู้สึกของตนเองมากเข้า มันก็จะเปลี่ยนไปในทางที่ดีกว่า
เช่นว่าทำงานแตกแล้วก็สารภาพ วิ่งพาวังพามาให้ดูว่ามันแตก
เป็นอย่างนี้ อย่างนี้ ถูกตีก็เอา หรือว่าทำให้เขาลำบากเดือด
ร้อนแล้วก็สารภาพ เขาก็สงสารเขาก็ไม่ตีมาก เมื่อได้ความรู้มา

อย่างนี้ก็หมายความว่าโพธิมันเลื่อนชั้น โปธินั้นก็เป็นประโยชน์ที่จะเป็นไปในทางดี

ตัวอย่างเพียงเท่านี้ก็คงจะพอทำให้ท่านทั้งหลายมองออกเห็นได้ว่าในสิ่งที่เรียกว่าโพธิมันมันเป็นแต่เพียงความรู้ เป็นสัญชาตญาณแห่งความรู้ ไม่รู้ว่าดี ว่าชั่ว ว่าผิด ว่าถูก เพราะยังไม่รู้ รู้แต่ว่าเอาตัวรอดได้แล้วก็เป็นดี สัญชาตญาณแห่งโพธิมันเป็นอย่างนี้ จะเป็นชั้นสัตว์เดรัจฉาน เช่น สุนัขก็ดี เป็นสัตว์มนุษย์ เช่น ยังเด็กเล็ก ๆ อยู่ก็ดี และสูงขึ้นมาเป็นคนวัยหนุ่ม รุ่นสาว ผู้ใหญ่ก็ดี มันจะต้องเปลี่ยนไปจากระดับที่มันไม่รู้อะไร ชั่วอะไรดี เอาแต่จะได้อะไรหรือเอาแต่จะรอด เช่น หิวก็เอาแต่จะให้ได้อิน ถ้าทำผิดก็กลัวเขาจะตี มันก็ต้องหาช่องทางที่จะไม่ให้ถูกตี

ฉะนั้นเราจึงเห็นว่าเด็กบางคนฉลาด ใช้คำว่าฉลาดก่อนฉลาดในการที่จะดี ฉลาดในการที่จะเลียง พอเป็นหนักเข้ามันก็กลายเป็นไม่ฉลาดแล้ว เมื่อเล็ก ๆ ก็ดูคล้ายกับว่ามันฉลาดดี พอโตขึ้นขึ้นทำอย่างนั้นมันก็กลายเป็นคนอับริยเป็นคนเลว ไร้ความฉลาดก็ยกเลิกไป โตเป็นพระเป็นเณรแล้ว ก็มีโวหารฉลาดที่จะประชดประชันบิดามารดาครูบาอาจารย์

นี่ก็คือความฉลาดนะ ขอให้สังเกตดูให้ดี มันหล่อเลี้ยง

ไอ้ปมแข็งของเขาไว้ได้ด้วยสัญชาตญาณอันนี้ ก็เลยเป็นฉลาดที่เฉโกไม่ใช่เป็นปัญญา แต่ถ้าเขาฉลาดไปในทางที่เรียกว่าไม่ไม่เป็นแบบนี้ มันก็เป็นปัญญา แต่อย่าลืมนะว่าไอ้ฉลาดทั้งสองชนิดนี้ มันตั้งต้นมาจากโพธิที่ยังเป็นธรรมชาติและเป็นกลาง โพธิ คือธาตุรู้ พอรู้แล้วก็รู้มากขึ้นก็เป็นความฉลาด แต่ฉลาดในกุศลหรือฉลาดในอกุศล โดยธรรมชาติมันไม่มีนะ ที่จะเป็นกุศลเป็นอกุศล

แต่มนุษย์นี่จึงบัญญัติให้ ว่าอย่างนี้เรียกว่ากุศล อย่างนี้เรียกว่าอกุศล ก็ชักจูงกันแต่ในทางที่จะให้ฉลาดในฝ่ายกุศล อย่าไปฉลาดในฝ่ายอกุศลเลย เมื่อเด็ก ๆ เขาเชื่อเขาก็เปลี่ยน เมื่อเขาไม่เชื่อเขาก็ไปเป็นอันธพาล หากินอย่างโจร อย่างผู้ร้าย อย่างอันธพาล อย่างโหดร้ายไปเลย เขาก็มีปัญหาที่เรียกว่าเฉโก ก็เป็นโพธิที่มีน้ำหนักมากเหมือนกัน แต่มันเป็นไปในฝ่ายเฉโก คือฝ่ายไม่ยอมรับไอ้เรื่องบัญญัติว่าดีชั่ว บุญบาป กุศลอกุศล ก็แปลว่าโพธิของคนนั้นมันพัฒนาผิด และมันก็ผิดไปเรื่อย ๆ มันจะกลับตัวได้หรือไม่ก็ยังไม่แน่ แต่ว่าเตี้ยวนี่มันกำลังผิด ผิดไปเรื่อย ๆ

ขอให้ระวังคำว่าโพธิ มันเป็นกิเลสก็ได้ มันเป็นปัญญาก็ได้ โพธิเฉโกมันก็เป็นกิเลส โพธิปัญญาแท้มันก็เป็นปัญญาแท้ คือ

มันเป็นกุศลก็ได้เป็นอกุศลก็ได้ ในโพธิ์นั้นแหละมีกิเลส ถ้ามันเป็นเพียงโพธิตามสัญชาตญาณ ยังไม่ได้รับการพัฒนาอะไร รู้สึกด้วยลำพังตัวเองว่า รอดก็แล้วกัน แต่ความรอดนั้นมีความหมายไม่ถูกต้อง มาพัฒนากันใหม่ให้มีความหมายที่ถูกต้อง จนรอดจากกิเลส รอดจากสังสารวัฏเป็นพระนิพพานนั้น มันจึงจะถูกต้อง

เมื่อสิ่งที่เรียกว่าโพธิ์นั้นนะมันมีเชื้อมาสำหรับรู้อย่างเดียว ผิดก็ได้ ถูกก็ได้ เราก็ต้องพัฒนาคือแยกเอาส่วนผิดหรือกิเลสนั้นออกไป คงไว้แต่ส่วนถูกหรือปัญญา ให้มันมากยิ่งขึ้นทุกที ก็ได้ แต่ส่วนที่เป็นประโยชน์เป็นบุญเป็นกุศล ส่วนที่เป็นกิเลสนั้น เเททิ้งไป

...

ขอให้ระวังคำว่าโพธิ

มันเป็นกิเลสก็ได้ มันเป็นปัญญาก็ได้

โพธิ์เจโกมันก็เป็นกิเลส

โพธิ์ปัญญาแท้มันก็เป็นปัญญาแท้

...

รู้จักแยกกิเลสออกจากโพธิ แล้วโพธินั้นก็จะพัฒนาตัวเอง กลายเป็นสัมมาสัมโพธิ

...

เมื่อพูดถึงเรื่องนี้ ความรู้สึกก็เกิดขึ้นกับอาตมาในลักษณะที่มีอุปมาที่แจ่มแจ้งขึ้นมาในใจ หลายๆ คนก็เคยเห็นแต่จะสังเกตหรือไม่ อาตมาก็เคยเห็นแต่ก็สังเกต มีพืชชนิดหนึ่งก็เรียกกันว่า บุกไม้เท้า มีอยู่ตามริมทะเล แต่เดี๋ยวนี้จะหายหมดแล้วก็ได้ เพราะว่ามีแต่คนเอามาใช้ประโยชน์แล้วไม่มีใครปลูกเพิ่มเติม ไ้บุกไม้เท้านี้ เขาไปเอาหัวมา ในหัวนั้นนะมันมีทั้งส่วนที่เป็นพิษและส่วนที่เป็นประโยชน์ที่สุด คือเป็นแป้งชั้นดีที่สุดไม่มีแป้งไหนดีเท่า

ที่นี้เอาหัวมาทำอย่างไร ที่จะแยกส่วนที่เป็นพิษออกไป และแยกเอาส่วนที่ดีที่สุดออกมา ก็เอาหัวบุกนี้มาฝนให้แหลก ให้ละเอียดที่สุด ให้ละลายน้ำได้ แล้วก็รินน้ำทิ้งไปๆ แต่กรองตะกอนอันละเอียดไว้ด้วยผ้าที่มันหนา ใ้ น้ำมันก็ละลายพิษร้ายสีแดงนั้นนะ ทิ้งไป ทิ้งไป จนกระทั่งเหลือแต่แป้งสีขาว นิ่มนวลละเอียด มีประโยชน์ที่สุด เรียกกันว่าแป้งไม้เท้า มีขายมาจาก

เมืองจีนแพงมากที่จริงบ้านเราก็มี

ไอ้หัวบุกนี่ ถ้ากินเข้าไปดิบ ๆ มันก็มีส่วนที่เป็นพิษ แล้วก็กัดปากให้เป็นแผลได้ทันทีเลย กินมากจะเป็นบิดและตายได้ แต่ถ้าแยกส่วนนั้นออกไปเสีย มันก็เหลือแต่แป้งที่มีราคาแพงมาก ก็ลองมาคิดดูว่าในหัวบุกนั้นนะมันมีทั้งส่วนที่เป็นกุศลและอกุศล เราต้องแยกส่วนไอ้ที่เป็นอกุศลออกเสีย โดยวิธีเหมือนกับว่าไอ้หัวบุกนี่มันแยกกันอย่างนี้

อ้อ ขอพูดแทรกหน่อยพิเศษว่า จากการค้นคว้าหลายสิบปีนี้พบเพิ่มมากขึ้น ๆ ว่า ไอ้*สุกรมัททวะ*ที่พระพุทธเจ้าฉันที่บ้านนายจุนทะ แล้วก็นิพพานนั้น การค้นคว้าหลังสุดพบว่า เป็นหัวไตดินชนิดนี้ หัวบุกนี่เอง มีรูปเรื่องที่เขาเรื่องกันดี คือ ฉันทแล้วเป็นบิด พระพุทธเจ้าฉันแล้วก็เป็นบิด แล้วก็ได้อ้อพระชนม์ไปด้วยโรคบิด หัวบุกทุกชนิดนี้มันมีเชื้อที่กินเข้าไปแล้วทำลายลำไส้ ให้เลือดออกมาจากลำไส้ เดียวนี้ก็ยังมีการอยู่ในอินเดียว่า *สุกระกันตะ*

นี่เอาตัวอย่างของหัวบุกมาพูดว่า ในนั้นมียางที่เป็นพิษทำลายลำไส้ให้พังได้ แต่ว่าในนั้นก็ยังมีแป้งที่ดีมีค่ามากที่สุด โดยเอามาแยกออกเสียแล้วก็จะดี หรือจะดูกันง่าย ๆ ที่หัวกลอย

ก็ได้ ลองเอาหัวกลอยมากินเข้าไปตรง ๆ มันจะเกิดอะไรขึ้น แต่ถ้าเอาหัวกลอยมากะทำให้ น้ำช่วยละลายชะล้างไอ้ส่วนที่เป็นพิษออกไป เหลือแต่ส่วนที่เป็นแป้งกินได้ หัวกลอยมันก็กินได้ ก็ทำให้ดี ๆ ให้อย่างที่เป็นพิษนั้นหลุดออกไปจากชั้นบาง ๆ ของหัวกลอยนั้น แล้วก็จะมีส่วนที่เป็นกุศล คือใช้เป็นประโยชน์ได้

นี่โนโพรินนั้นก็เหมือนกัน มันเหมือนกับหัวบุกที่ยังเป็นหัวอยู่ ต้องแยกส่วนที่เป็นกิเลสออกไปเรื่อย ออกไปเรื่อย ส่วนที่ปัญญา มันก็จะเหลือขึ้นมาเรื่อยเหลืออยู่เรื่อย แม้ชั้นแรกมันจะเป็นปัญญาเฉโกก็ยังดี ดีกว่าโง่ แต่แล้วปัญญาเฉโกก็ถูกทำให้ละลายไป ละลายไป จนเหลือแต่ที่เป็นปัญญาแท้ นี่รีบแยกกิเลสออกจากโพริน แล้วโพรินนั้นก็พัฒนาตัวเอง กลายเป็นสัมโพริน เป็นสัมมาสัมโพรินขึ้น แต่ถ้าไม่แยกออกยังเป็นโพรินเท่าเดิม แล้วมันก็เป็นเหมือนกับว่า หัวบุกที่ยังมีพิษรวมอยู่กับแป้ง ระวังให้ตีมันจะเป็นอันตราย

โพรินเฉย ๆ อมเข้าไว้ทั้งส่วนที่เป็นอันตรายและส่วนที่เป็นประโยชน์ รีบแยกกิเลสออกไปเสียจากโพรินที่เป็นโพริน พิษธรรมชาติตามสัญชาตญาณ นี่เราทุกคนมันมีโพรินพิษสัญชาตญาณกันมาแล้ว แล้วจะแยกอย่างไรให้ส่วนที่เป็นพิษ

ส่วนที่มันจะเป็นพิษ ซึ่งก็เป็นธรรมชาติเหมือนกัน ให้ค่อยน้อยลงไป ๆ จนเหลือไอ้ส่วนที่เป็นประโยชน์นี้ อยู่มากขึ้น มากขึ้น อยู่ในจิตใจของบุคคลนั้น

ใครทำอย่างนี้ก็เรียกคนนั้นว่ากำลังพัฒนาโพธิ์ และก็เรียกว่าทุกคนกำลังเป็นโพธิ์สัตว์ เพราะว่าเขากำลังพัฒนาโพธิ์ ถ้าจะดูกันอีกหน่อยหนึ่งก็จะดูว่า เมื่อหัวบुकนี้ยังเริ่มตั้งต้นเป็นหัวเล็ก ๆ เป็นน้ำใส ๆ อยู่ในนั้นเท่านั้นไม่ถึงขนาดที่จะเป็นพิษได้ และก็ไม่ถึงขนาดที่จะมีแแบ่งเลย เมื่อหัวบุกยังอ่อนอยู่เล็ก ๆ เป็นน้ำใส ๆ อยู่ในนั้น ที่เป็นพิษก็ยังไม่มีการแบ่งก็ยังไม่

เสร็จแล้วมันก็ค่อยเจริญงอกงามใหม่ เป็นคู่กันขึ้นมาทั้งส่วนที่เป็นพิษและส่วนที่เป็นแบ่งที่มีประโยชน์ นี้ในจิตใจของคนที่มีเชื้อโพธิ์ตามธรรมชาติมา มันก็ยังไม่เป็นส่วนไหนที่จะเรียกว่ากุศลหรืออกุศล คือไปบัญญัติมันไม่ได้ มันยังไม่มีไอ้ลักษณะหรือไอ้เนื้อหาอะไรที่จะทำให้บัญญัติลงไปได้ แต่แล้วไม่เท่าไรมันก็โตขึ้นมา มันก็เลยมีอยู่ทั้งที่เป็นไอ้ยาพิษนั่นแหละที่เป็นอาหารที่เป็นประโยชน์ได้

นี่คืออุปมาที่ว่าเราจะแยกไอ้ส่วนที่เป็นกิเลสออกไปเสีย

จากโพธิ ให้โพธิ่นั้นเป็นสัมโพธิหรือเป็นปัญญาขอให้ท่านทั้งหลายสนใจข้อนี้เถอะ มันจะมีประโยชน์ในการที่จะลุดึงสัมโพธิได้เร็วเข้า ก็จะขอยกตัวอย่างด้วยเรื่องหัวบुकต่อไปอีก เมื่อหัวบुकมันแก่แล้วมันมีทั้งที่เป็นพิษและส่วนที่เป็นแปงที่มีค่ามาก เราก้เห็นได้ว่ามันมีเป็นคู่ตรงกันข้ามอยู่ในนั้น เป็นฝ่ายกุศลกับฝ่ายอกุศล เป็นคู่ ๆ กันมา

และถ้าปล่อยให้มันพัฒนาเคียงคู่กันมา มันก็จะรุนแรงทั้งสองฝ่าย เช่น ฝ่ายหนึ่งมันเป็นไอ้กิเลสฝ่ายหนึ่งมันเป็นไอ้สุทธิ ฝ่ายหนึ่งมันเป็นกิเลสคือเป็นของเศร้าหมองสกปรก อีกฝ่ายหนึ่งมันก็เป็นสุทธิคือฉลาด ฝ่ายหนึ่งเป็นเฉโกปัญญาคดโกง ฝ่ายหนึ่งก็เป็นปัญญาแท้ปัญญาซื่อตรง ฝ่ายหนึ่งก็เป็นมิจฉาทิฎฐิ์ขึ้นมา ฝ่ายหนึ่งก็เป็นสัมมาทิฎฐิ์ขึ้นมา ฝ่ายหนึ่งเป็นอวิชาขึ้นมา ฝ่ายหนึ่งมันก็เป็นวิชาขึ้นมา

สังเกตดูให้ดีจะเข้าใจได้ว่ามันจะมีคู่แข่งเป็นคู่แข่งกันขึ้นมาอย่างนี้ ไม่ใช่เกิดกันคนละที มันจะมีคู่กันมาอย่างนี้ในตัวมันเอง ฉะนั้นญาณกับอัญญาณ คือความรู้กับความไม่รู้ มันก็จะแข่งกันขึ้นมา กระทั่งว่าอันหนึ่งมาเป็นสังสารวัฏ อันหนึ่งมาเป็นนิพพาน

จิตของมนุษย์จะประกอบอยู่ด้วยลักษณะที่จะแยกเป็นคู่เป็นคู่ได้อย่างนี้ เหมือนกับหัวบุกที่เมื่อแก่เต็มที่แล้ว มียาพิษแรงมากอยู่ส่วนหนึ่ง มีแป้งที่มีค่าสูงสุดอยู่ส่วนหนึ่ง ทำผิดเป็นกิเลสก็เป็นสังสารวัฏเสวยความทุกข์อยู่ เมื่อทำถูกก็เป็นไอ้ความบริสุทธิ์ ความรู้ไม่ต้องเป็นทุกข์ เป็นนิพพานในระดับหนึ่งยังไม่สมบูรณ์ แปลว่าเมื่อมันมีกิเลสมันก็เป็นสังสารวัฏ เหมือนกับมันมียางมันเป็นพิษอยู่

เมื่อกิเลสนั้นไม่แสดงออกมา ส่วนหนึ่งมันก็เป็นนิพพานคือว่างจากความทุกข์ เหมือนเวลาที่เราร่างจากความทุกข์นะ ซึ่งมีอยู่มาก นั่นนะมันมีความหมายแห่งนิพพาน เมื่อไรมันเกิดกิเลสกลัดกลุ้มเหมือนกับไฟเข้าไปเผาอยู่ในอกนะ เมื่อนั้นมันเป็นสังสารวัฏ เป็นนรก นี่ก็เป็นหลักอันหนึ่งที่จะต้องสนใจเป็นพิเศษ ถ้าผิดแล้วก็จะขาดทุนมาก คือหลักที่ว่าเรามีนิพพานเป็นพื้นฐานหรือมีสังสารวัฏเป็นพื้นฐาน

จะพูดให้ง่ายอีกทีหนึ่งก็ว่าเรามีความว่างจากความทุกข์เป็นพื้นฐาน หรือมีความทุกข์เป็นพื้นฐาน ใน ๒๔ ชั่วโมงนี้ จิตของเราประกอบอยู่ด้วยกิเลสกี่ชั่วโมง ไม่ประกอบอยู่ด้วยกิเลสอยู่กี่ชั่วโมง ถ้าอันไหนมีมากควรถืออันนั้นเป็นพื้นฐาน กิเลส ตัณหา

อุปาทาน มันเกิดขึ้นวันละกี่ชั่วโมง แล้วมันยังว่างอยู่ คือยังไม่เกิดนะมันอยู่ที่ชั่วโมง ถ้าคิดดูก็จะเห็นได้ว่าเวลาที่ว่างที่ไม่เกิดกิเลสมันมีมากกว่า กิเลสเกิดเป็นคราว ๆ มันน้อยกว่า อย่างนี้เราเรียกว่า มีความไม่มีกิเลสเป็นพื้นฐาน

อย่างพระบาลีว่าจิตนี้ประภัสสร เพ็งเศร้าหมองเมื่อกิเลสเข้ามาเป็นครั้งคราว อย่างนี้มันได้เปรียบ ที่ไม่ต้องมีความทุกข์มาก และเราก็ไม่มีความทุกข์มาก เราก็ไม่เป็นโรคประสาท เราก็ไม่เป็นบ้าตาย ถ้ามีกิเลสอยู่เป็นพื้นฐานจริงแล้วมันก็เป็นโรคประสาทและเป็นบ้าตายกันหมดแล้ว ไม่ได้มานั่งอยู่ที่นี้ ด้วยเหตุที่กิเลสเพ็งเกิดเป็นคราว ๆ และเป็นส่วนน้อย เวลาที่กิเลสไม่เกิดนั้นมันมีมาก เราจึงได้สบายอยู่บ้างหรือว่าสบายอยู่มาก โดยเฉพาะเวลาเราหลับนะ มันก็ไม่ได้เกิดกิเลส ก็เป็นส่วนที่พักผ่อนหรือสบายอยู่มาก

ที่นี้เวลาตื่น ตื่นไม่หลับนี่ มันก็มีเวลาที่กิเลสไม่เกิดนั้นแหละ มันมากกว่า เช่นเดี๋ยวนี้อะไรจะเกิดกิเลสได้ นอกจากคนที่มันอิจฉาใครอยู่สักคนหนึ่ง หรืออิจฉาอาตมาที่กำลังเทศน์อยู่นี้ก็ได้ ถ้าคนนั้นมันก็เกิดกิเลสได้ แต่คงจะไม่มีมั่ง เพราะว่าจิตในเวลานี้เชื่อว่าของทุกคนนี้มันไม่มีกิเลส นี่เป็นตัวอย่างที่ว่ามัน

มีพื้นฐานของความไม่มีกิเลส มีพื้นฐานความไม่มีทุกข์ ทุกข์เพิ่ง
มามันก็เลยได้เปรียบ

เราก็จัดให้โพธิ์นี้มันเดินถูกทาง ให้มีส่วนที่มันถูกต้องนะ
มันมากกว่าได้โดยไม่ยาก ให้ส่วนที่ผิดนั้นนะมันมีอยู่น้อยเกิดได้
ยากและค่อย ๆ ร่อยหรอไป เพราะเรารู้จักแยกไอ้ยาที่เป็นพิษ
ออกมาเสียจากหัวบูกนั้น แล้วก็เหลือแต่แบ่งที่มันมีประโยชน์

...

รีบแยกกิเลสออกจากโพธิ์ แล้วโพธิ์นั้น
ก็จะพัฒนาตัวเอง กลายเป็นสัมโพธิ์ สัมมาโพธิ์

...

ใครทำอย่างนี้ก็เรียกว่ากำลังพัฒนาโพธิ์
และก็เรียกทุกคนกำลังเป็นโพธิ์สัตว์

...

จงเป็นผู้ฉลาดในกระบวนจิตของตนเถิด

...

มาถึงตอนนี้ก็จะพูดเรื่องที่เป็นหลักสำคัญอีกเรื่องหนึ่ง คือ เรื่องกิเลสกับเรื่องอนุสัย ถ้าเข้าใจอย่างนี้แล้วก็จะสามารถแยก ใ้อัยาพิษออกมาจากแบ่งได้

กิเลสหนักันเกิดเมื่อมีวิชา คือเมื่อโพธิมันเดินไปผิดเป็น ความรู้ผิด เราจึงเกิดความโลภบ้าง ความโกรธบ้าง ความหลง บ้าง ใ้อ์เรื่องของความโลภ เรื่องของความโกรธ เรื่องของความ หลงนั้น มันไม่ใช่ไม่รู้อะไร มันรู้อะไรมากเหมือนกัน แต่มันเป็น เรื่องรู้ผิด แต่ถ้าเอาระดับสัตยชาติญาณมาเป็นหลักแล้วมันก็ไม่ มีผิดไม่มีถูกหรอก มันรู้ไปตามเหตุปัจจัยที่มันปรุงแต่งอย่างไรมัน ก็ต้องรู้อย่างนั้น

แต่แล้วมันรู้เพื่อเอาตัวรอดทั้งนั้นแหละ มันก็ถือว่ามันก็ ถูกของมันอยู่ตามสัตยชาติญาณ แต่ด้วยเหตุที่มันทำความทุกข์ ใ้ให้แก่เราหรือแก่เพื่อนมนุษย์จึงถูกประณามถูกบัญญัติว่าอันนี้ ใช้ไม่ได้ อันนี้เป็นบาปอันนี้เป็นอกุศลต้องเอาออกไป เอ้า ทีนี้ มันก็ได้เกิดขึ้นแล้วนะ ความโลภก็ดี ความโกรธก็ดี โมหะความ หลงก็ดี มันก็ได้เกิดขึ้นแล้ว โพธิเดินไปผิด

เกิดขึ้นทีหนึ่งก็สร้างสมความเคยชินชนิดนั้นเอาไว้ทีหนึ่ง เรียกว่าอนุสัย ถ้าเกิดโลภะหรือราคะขึ้นมามันก็จะสมราคานุสัยไว้ทีหนึ่ง ถ้าเกิดโทสะหรือโกรธขึ้นมามันก็จะสมปฏิฆานุสัยไว้ทีหนึ่ง ถ้าเกิดโมหะขึ้นมามันก็จะสมอวิชชานุสัยไว้ทีหนึ่ง มันยิ่งเกิดกิเลสอีกครั้งเท่าไรอนุสัยนั้นก็จะถูกสะสมไว้มาก คือเข้มข้นขึ้น คือจะเกิดกิเลสได้ง่ายขึ้น ง่ายขึ้น เร็วขึ้น แรงขึ้น มากขึ้น นี่คือส่วนที่เรียกว่าอนุสัย มันเป็นโพธิ์ที่เดินไปผิด มันก็สะสมไว้ในส่วนอนุสัยที่เป็นบาป เป็นอกุศลไปตามเรื่อง

ทีนี้ถ้าว่าเราได้ศึกษาได้ยินได้ฟังคำของพระอริยเจ้า ถูกน้อมนำไปตามคำสอนของพระอริยเจ้าก็ทำให้เกิดความโลภ หรือความโกรธ หรือความหลงนี้ได้โดยยาก กว่าที่จะเกิดความโลภสักทีหนึ่ง ก็มีสติยับยั้งไว้ได้สักทีหนึ่ง เป็นการทำให้ความโลภไม่เกิดขึ้น ไม่อาจจะเกิดขึ้นได้ด้วยการบังคับของเราด้วย สติปัญญา นี้เรียกว่าโพธิ์มันเดินมาถูกทาง มันทำให้กิเลสเกิดขึ้นไม่ได้ ฉะนั้นอนุสัยมันก็ไม่ก่อขึ้นในฝ่ายชั่ว มันก็สร้างอุปนิสัยในฝ่ายดี นี่ฝ่ายที่จะไม่เกิดความโลภ อุปนิสัยฝ่ายความโลภมัน ก็ถูกทำให้ถอยกำลัง

นี่ฟังดูให้ดี เข้าใจสักหน่อยว่า ถ้าไม่เกิดความโลภควบคุม

ไว้ได้ด้วยสตินี้ ราคานุสสัยก็จะถอยกำลังแล้วฝ่ายบุญฝ่ายกุศล เป็นอุปนิสัยฝ่ายดีก็จะเพิ่มขึ้น นี่มันเป็นฝ่ายที่โพธิเดินถูกทาง มันจะเป็นแปงที่กินได้ ส่วนฝ่ายที่มันเป็นยาพิษ เป็นยางที่เป็นพิษนั้นมันจะถอยกำลัง

แต่ถ้ามันไม่เป็นอย่างนั้นะ คือสมมติว่าคนบางคนในบางกรณีเขาโกรธได้ทุกที เขาโลภได้ทุกที เขาหลงได้ทุกที ไม่มีอะไรไปนั้นเขาได้ นี่มันก็จะมากขึ้นในส่วนไอ้อุสสัยทั้งหลาย คือส่วนที่เป็นพิษนะมันจะมากขึ้น จนเป็นอันตรายนี้ ส่วนที่เป็นแปงมันมีประโยชน์นั้นมันก็จะน้อยลง จึงว่าแล้วแต่ว่าปัจจัยแวดล้อมมันเป็นอย่างไร จะให้โพธิเดินไปถูกทางหรือเดินผิดทาง ถ้ามันมีแต่เรื่องที่ทำให้โพธิเดินไปถูกทาง มันก็เป็นบุญเป็นกุศล ส่วนที่จะเป็นประโยชน์เหมือนกับแปงนั้นมันก็จะแน่นหนาขึ้น

ส่วนที่จะเป็นยาพิษ คือเป็นยางอันเป็นพิษนั้นมันก็จะลดน้อยลงไป นี่เรียกว่าแยกกิเลสออกไปเสียจากโพธิ โพธินั้นก็เหลืออยู่ในรูปของปัญญาหรือว่าจะเป็นสัมโพธิมากขึ้นไป คือมันพัฒนาตัวเองมันเลื่อนขึ้นไปอยู่ในระดับสัมโพธิได้ โพธินั้นก็เปลี่ยนเป็นปัญญา ไม่ได้เปลี่ยนเป็นกิเลส ถ้ามันเป็นบาปเป็นกรรมของเด็กบางคนของคนบางคน ไอ้โพธินั้นมันจะเปลี่ยนเป็นกิเลสมากขึ้น มันจะฉลาดในทางที่จะมีกิเลสหรือมีกิเลสอย่าง

ฉลาดแล้วมันก็จะได้ไปเป็นมหาโจร

ขอให้เรารู้ว่าโพธิเป็นสิ่งที่จะต้องรู้จัก โพธิเป็นสิ่งที่เราจะต้องพัฒนาโดยแยกส่วนที่เป็นพิษร้ายออกไป อย่าให้เกิดกิเลส อย่าให้ก่อเชื้อแห่งกิเลสหรืออนุสัย เราเกิดมาจากท้องของแม่ มันก็เกือบจะไม่มีอะไร โพธิยังใสยังกลาง ๆ เหมือนกับหัวบุกที่แรกตั้งต้นมีแต่น้ำใส ๆ ยังไม่เป็นอย่างที่มีพิษ ยังไม่มียางที่เป็นพิษ ยังไม่มีแป้งที่ว่ามีประโยชน์

เราคลอดมาจากท้องแม่โพธิมันก็ยังเป็นกลางมากอย่างนี้ แต่ว่านับตั้งแต่วันนั้นมาแหละ มันก็จะเพิ่มอะไรลดอะไร ถ้าเกิดในครอบครัวที่อบรมไม่ดีมันก็ต้องมีการเพิ่มอนุสัยคือฝ่ายเลวร้ายมากขึ้น ๆ ราคานุสัย ปฏิฆานุสัย อวิชชานุสัยเพิ่มขึ้น เพียงเป็นเด็กวัยรุ่นนะนี่มันก็จะร้ายกาจ ความโลภก็ร้ายกาจ ความโกรธก็ร้ายกาจ ความกำหนัดก็ร้ายกาจ ความหลงก็ร้ายกาจ ถ้ามันโตไปถึงเป็นหนุ่ม เป็นสาวและมันก็มากกว่านั้นอีก แล้วจะแก้มันอย่างไรเพราะมันพอกพูนมาด้วยสิ่งที่เลวร้ายมากเกินไป นี่ก็เป็นบาปของมัน ที่มันมีโพธิในลักษณะที่หมักหมมอยู่ด้วยกิเลส

ที่นี้เด็กอีกคนหนึ่งมันตรงกันข้าม มันเกิดมาในตระกูลที่ดี สิ่งแวดล้อมดี มันก็สร้างไ้การสะสมแต่ในฝ่ายที่ดีฝ่ายที่

ถูกต้อง ฝ่ายที่ตรงกันข้ามกับความโลภ ฝ่ายที่ตรงกันข้ามกับ
ความโกรธและฝ่ายที่ตรงกันข้ามกับความหลง อย่างนี้ก็เรียก
ว่าเด็กนั้นมันมีบุญ มันก็จะเป็นไปในทางที่ถูกต้องหรือเป็น
สัมมาหรือเป็นอะไรก็ได้โดยง่าย ฉะนั้นโพธิของเขามันก็จะพัฒนา
ตัวเองได้ดีกว่าเร็วกว่า กิเลสเกิดยาก ปัญญาเกิดง่าย โพธิของเขา
ก็เป็นสัมโพธิหรือเป็นสัมมาสัมโพธิได้โดยสะดวกและง่ายดาย

นี่มันจะเป็นไปในทางไหน มันก็แล้วแต่เหตุและปัจจัยว่า
เกิดมาในครอบครัวอย่างไร มีการแวดล้อมอย่างไร อีกอย่างหนึ่ง
ก็ตรงกันข้ามจากอีกอย่างหนึ่ง คืออย่างหนึ่งก็จะทำให้โพธิหนา
ไปด้วยกิเลส จนหมดความเป็นโพธิหมดความหมาย ใ้ออย่าง
หนึ่งก็ทำให้โพธิเป็นปัญญามากขึ้นจนเป็นสัมมาสัมโพธิ เป็น
อภิสัมโพธิ ขอให้เข้าใจในเรื่องนี้ไว้ในลักษณะที่มันเป็นเค้าเงื่อน
เค้าโครงหรือเป็นรากฐานของโaimนุชย์ที่จะพัฒนาไปอย่างไร

พระพุทธเจ้าท่านทรงพัฒนาของท่านสำเร็จหรือท่าน
ประสบความสำเร็จในการเป็นโพธิสัตว์ในเวลาอันสั้น ฉะนั้นท่าน
จึงบรรลุนุตตรสัมมาสัมโพธิในวันที่ตรัสรู้นี้ คือวันที่เรากำลังเอา
มาประชุมกันที่นี่ ทำพิธีระลึกนึกถึงท่าน บูชาท่าน เพราะท่าน
ลุถึงขั้นอนุตตรสัมมาสัมโพธิ เราเอาแต่เพียงสัมโพธิก็พอแล้ว
มังเพราะมันเอาตัวรอดได้แล้วนี้ แต่ถ้ายังเป็นโพธิเฉย ๆ อยู่

ไม่ไหวละ มันยังมีกิเลสยังมีอย่างที่ เป็นพิษรวมอยู่ในนั้นมาก
รีบแยกกิเลสออกจากโพธิ แล้วมันจะค่อย ๆ เป็นโพธิสมชื่อ
เป็นสัมโพธิ เป็นอภิสัมโพธิได้ในที่สุด

นี่คือเรื่องที่อาตมาเอามาพูดกับท่านทั้งหลาย เนื่องในวัน
สำคัญที่สุดคือวันประสูติ ตรัสรู้ และนิพพาน และสำคัญรวบยอด
ตรงที่ว่าวันนี้เป็นวันที่พระองค์ทรงบรรลุนุตตรสัมมาสัมโพธิ
อะนุตตะระสัมมาสัมโพธิง อะภิสัมพุทธโธ ปัจฉัญญาสิง อย่างที่
สวดธรรมจักรกันอยู่เมื่อตะกี้นี้มันก็มี ขอให้เป็นนิमितที่ดีให้เกิด
ความรู้สึกที่ดีในวันนี้คือ วันวิสาขบูชา

ให้เรารู้จักสิ่งที่เรียกว่าโพธิและให้เราพัฒนาโพธิให้เป็น
ไปในทางที่ถูกต้อง แยกอย่างที่ เป็นพิษออกเรื่อยไป แล้วโพธิ
นั้นก็เปลี่ยนรูปไปในทางที่เป็นสัมโพธิหรืออภิสัมโพธิได้ตาม
ความประสงค์ มีธรรมภาสิตหรือพุทธภาสิตว่า *สะจิตตะปริยา-*
ยะกุสละลา ภาเวยยุง -ว่าบุคคลพึงเป็นผู้ฉลาดในปริยายแห่ง
จิตของตนเถิด บุคคลพึงเป็นผู้ฉลาดในกระบวนจิตของตนเถิด
อย่างนี้ก็จะฟังง่าย

ปริยายะ คือว่ารูปแบบกระสวนอะไรต่าง ๆ นี้ *สะจิตตะ-*
-จิตของตน ; สะจิตตะปริยายะกุสละลา -จงเป็นผู้ฉลาดใน
กระบวนจิตของตนเถิด นี่คือคำที่ควรจะเอามาพูดกันนี่กัน

ในวันนี้ ว่าท่านทั้งหลาย จงเป็นผู้ฉลาดในกระบวนจิตของตน
เถิด กระบวนอันไหนกันนะที่มันจะยุ่งยากซับซ้อน ยิ่งไปกว่า
ไอ้เรื่องของโพธิอย่างที่ว่ามาแล้ว โพธิโดยสัตยชาติญาณเป็น
ความรู้เท่านั้น รู้ผิดก็ได้ รู้ถูกก็ได้ แล้วพัฒนาให้มันเป็นแต่ใน
ทางรู้ถูกอย่างเดียว รู้ผิดก็ไม่มี มิจฉาภิภูริก็ไม่มี กิเลสก็ไม่มี
มันก็มีสัมมาภิภูริ มีปัญญาเดินไปในทางของอภิสัมโพธิ ก็รู้
สิ่งที่จะต้องรู้คือดับทุกข์ได้ บุคคลนั้นก็ไม่ใช่สิ่งที่เกิดมาเป็น
มนุษย์และพบพระพุทธศาสนา

อันนี้เป็นคำที่ต้องระวังและเชื่อว่าท่านทั้งหลายก็ระวังอยู่
เป็นอย่างดีแล้ว อย่าให้เสียที่ที่เกิดมาเป็นมนุษย์และพบพระ
พุทธศาสนา มีโพธิที่ไม่พัฒนามันก็เป็นอันธพาลยิ่งขึ้น ๆ ฉลาด
ยิ่งขึ้นในการที่จะทำผิดนั้น ไม่ใช่มันโง่งนะ คนที่ทำผิดมันก็ฉลาด
พอกันนั้นแหละกับคนที่ทำถูก แต่ว่าความฉลาดมันเดินกัน
คนละแบบ อย่างคนที่เขาจะทำเลวทำชั่วเป็นมหาโจรเป็นอะไร
เขาก็ต้องฉลาด แต่มันเป็นฉลาดเฉโก จะดูหน้าหนักของความ
ฉลาดแล้ว มันก็เท่า ๆ กันนะ กับคนที่เขาจะเป็นคนดีเป็นบัณฑิต
ดำเนินไปในทางของพระนิพพาน

สรุปเสียทีหนึ่ง ว่าไอ้โพธินี้มันเป็นกลาง มันเป็นสักรู้เป็น
เพียงธาตุเหมือนมโนธาตุ วิญญาณธาตุ ผิดก็ได้ ถูกก็ได้รับพัฒนา

ไปแต่ในทางที่ถูก และถ้าท่านทั้งหลายยอมรับว่าเป็นโพธิสัตว์แล้ว มันง่ายเหลือประมาณ ในการที่โพธิของตน ๆ เขาจะเดินไปแต่ในทางที่ถูกต้อง นี่คือนี่สิ่งที่อาตมาเห็นว่าควรเอามาพูดกันในวันนี้ ซึ่งเป็นวันที่เรียกกันว่า วันตรัสรู้อนุตตรสัมมาสัมโพธิของพระพุทธองค์

ด้วยอำนาจความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธองค์ ท่านทั้งหลายจึงได้ทนลำบากหมดเปลืองอะไรมาจนถึงที่นี่มานั่งกันอยู่ในสภาพอย่างนี้ เพราะความเลื่อมใสในพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น ผู้ลุดถึงอนุตตรสัมมาสัมโพธิ ที่นี้มาถึงพวกเราที่เป็นลูกศิษย์ของพระองค์ กลับไม่รู้จักสิ่งที่เรียกว่าโพธิ นี่มันโง่สักเท่าไร และถ้ามันไม่รู้จักพัฒนาโพธิให้เป็นโพธิที่จริงยิ่งขึ้นไป เป็นสัมโพธิ เป็นอภิสัมโพธิแล้ว มันก็เสียทีที่เป็นสาวกของพระพุทธองค์ ซึ่งทรงพัฒนาโพธิประสบความสำเร็จในขั้นอนุตตรสัมมาสัมโพธิทีเดียว

หวังว่าท่านทั้งหลายคงจะเข้าใจคำว่าโพธิและรู้จักพัฒนาโพธิให้เหมือนกับว่า ทุกคนเป็นพระโพธิสัตว์ผู้พัฒนาโพธิอยู่ ก็ไม่เสียทีที่เกิดมาเป็นมนุษย์และพบพระพุทธศาสนาเป็นแน่นอน ก็ไม่เสียทีที่ว่าเป็นสาวกของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า อาตมาก็มีข้อความอย่างนี้สำหรับจะพูดในวันนี้ เรียกว่าเรื่องพัฒนาโพธิ

ธรรมชาติของเรื่องนี้ก็จะชื่อว่าโพธิวิวัฒนาการ เรื่องอภิ
พัฒนาต่อสิ่งที่เรียกว่าโพธิ เป็นเรื่องที่สำคัญที่สุดหรือมีค่าที่สุด
กว่าเรื่องใดๆ สำหรับพุทธบริษัทเรา พุทธบริษัทเราฟังดูให้ดี
พุทธบริษัทเรา หมายความว่าอะไร บริษัทแห่งพุทธะ เป็นพุทธะ
เพราะโพธิพัฒนาถูกต้อง ถ้าโพธิพัฒนาไม่ถูกต้องก็ไม่เป็นพุทธะ
แล้วก็ไปเป็นสิ่งที่ตรงกันข้าม แล้วเราก็จะเสียใจ ถ้าขึ้นเรือชกช้า
อยู่มันก็ตายเสียก่อนที่จะทำโพธิให้เป็นพุทธะหรือเป็นสัมโพธิ
เป็นอภิสัมโพธิได้

เอาละ เป็นอันว่าธรรมชาติในตอนนี้ มีเรื่องว่าอย่างนี้
เพียงเรื่องเดียว ว่าพัฒนาโพธิกันไปให้เป็นสัมโพธิ และการทำ
วิสาขบูชา ก็เป็นการก้าวหน้าทุกปี ๆ เพราะเหตุนี้ ขอยุติธรรม
เทศนาตอนนี้ไว้เพียงเท่านี้ก่อน

ธรรมเทศนาสมควรแก่เวลา เอวัง ก็มีด้วยประการฉะนี้.

ใบสมัครสมาชิกธรรมะใกล้มือ

ข้อมูลสมาชิก

ชื่อ นามสกุล

โทรศัพท์ อีเมล

มีความประสงค์บอกรับเป็นสมาชิกหนังสือธรรมะใกล้มือ

สมัครใหม่ ต่ออายุสมาชิก สมาชิกอุปถัมภ์ แบบระบุองค์กร

สมาชิกอุปถัมภ์ แบบไม่ระบุองค์กร ตามแต่มูลนิธิฯ จัดสรร

๑ ปี (๑๒ เล่ม) ๑๘๐ บาท ปี (..... เล่ม) บาท

ต้องการรับหนังสือตั้งแต่ฉบับ เดือน ปี

ที่อยู่สำหรับจัดส่ง

ผู้รับ

ที่อยู่

.....

..... โทรศัพท์

สมทบการผลิต

ณ สโมสรธรรมทาน จำนวน บาท

โอนเงิน จำนวน บาท

เข้าบัญชี มูลนิธิหอจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ

ประเภท ออมทรัพย์ เลขที่ ๑๑๑-๒-๙๖๒๙๕-๘

ธนาคาร ไทยพาณิชย์ สาขา สำนักกรีชโยธิน

พร้อมส่งหลักฐานการโอนเงินมาทาง

ไปรษณีย์ : จำหน่ายของถึง สโมสรธรรมทาน (สมัครสมาชิกธรรมะใกล้มือ)

มูลนิธิหอจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ สวนวชิรเบญจทัศ

ถ.นิคมรถไฟสาย๒ แขวงจตุจักร เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐

โทรสาร : ๐-๒๙๓๖-๒๖๘๕ อีเมล : bookclub@bia.or.th

กล้องข้อความ : www.facebook.com/bookclub.bia

อื่น ๆ (ระบุ) :

โพธิอภิวัจนกถา.

อนุตฺตทว + สัมมา + สัม + โพธิ - อภิสัมพุทฺฐโว

สัญญาคณฺฐาน-โพธิ (ธาตุ)

ขรรรม

สุทฺธิ
 ฌานญา
 สัมมาทิฏฺฐิ
 วิชชา
 สัมโพธิ
 อภิสัมโพธิ
 นิพพาน

ขรรรม

อขรรรม

กิเลส
 เณโก
 มิจฉาทิฏฺฐิ
 อวิชา
 ฌัญญา
 อภิฌัญญา
 สังสารวัฏ

อขรรรม

สัญญาคณา

สายแห่งโพธิ :-

โพธิสำหรับบรอกษัวิก

- " " เจริญยิ่งขึ้น
- " " มีผล
- " " เสวยผล
- " " ไม่หลงในผล
- " " ไม่มี คน-ของคน
- " " ถึงว่าง - ว่าง - อยู่ด้วยควมว่าง.

ว่าด้วยเรื่องโพธิ (โพธิเจโก, โพธิปัญญา)
และวิธีพัฒนาโพธิไปในทางที่ถูกต้อง

ธรรมะใกล้มือ
BIA

ISBN 978-616-7574-64-6

